

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-בוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה וודפת צדקה וחסד
מרית רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 994

מסכת זבחים נ"ח - ס"ד ♦ טהרות ח', ו' - ט', א'

בס"ד, כ"ז סיון תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ אחיזת ספר התורה בעת התקיעות בראש השנה
- ♦ הדמיון בין מבנה בית הכנסת וצורתו לבית המקדש
- ♦ כמה מדרגות לעשות לבימה
- ♦ כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לימין - לימין או לשמאל
- ♦ לפנות לצד ימין, או להפנות את הצד הימני של הגוף
- ♦ כיצד אדם מסתובב אחורנית בטבעיות, מצד ימין או מצד שמאל?

- ♦ דרשות חז"ל מתגי האותיות
- ♦ מדוע הבימה ממוקמת באמצע בית הכנסת
- ♦ הבימה, במרכז האורך ובמרכז הרוחב

- ♦ הקרבן הזקן ביותר
- ♦ זקנה היא מושג יחסי
- ♦ מגילת בית המקדש ומהות המזבח
- ♦ המגילה שנמסרה מדור לדור
- ♦ כשכל ספרי התורה שבעולם נפסלו ברגע אחד!!!
- ♦ דינם של מגילות וכתבים עתיקים שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות

דבר העורך

שבעים שנה לא עליתי לתורה

העליה מרוסיה, מספר הרב זלמן כהן שליט"א, מרבני בית מדרשנו, הביאה עמה סיפורים ומעשיות אשר נשתמרו במשך דורות בקרב יהדות רוסיה, ועם התערבותם של יהודים אלו בקרב הקהילות בארצנו הקדושה, נחשפנו למצבור חדש של עובדות ומעשים. בימי בחרותו למד הרב זלמן כהן שליט"א בישיבה כפתח תקווה, ובאחת השבתות הוא התפלל בבית כנסת הסמוך למקום לימודיו. התפילה התחילה כסדרה ולקראת "נשמת" נכנס לבית הכנסת יהודי קשיש מלווה באדם צעיר ממנו. השניים נעמדו בפתח בית הכנסת, בחנו את המתפללים מכף רגל ועד ראש, ופסעו פנימה בהססנות.

הם לא ידעו להתפלל. הם אפילו לא התביישו בזה. להיפך, אחרי שבעים שנות ניתוק מוחלט מן היהדות, ביקור בבית כנסת היה עבורם אטרקציה מעניינת. עדות נבחרת לכך העניק הכלבלב הקטן שנקשר לשער בית הכנסת. במהלך טיול בוקר החליטו האב ובנו להכנס לבניין בית הכנסת ולשבת מעט בין האורתודוקסים.

אותה שבת ביקש הגבאי מאחד המתפללים לעבור לפני התיבה. הלה נהנה לסלסל בקולו הערב, ועל פניו של הישיש ניכרו אותות התרגשות מעטים, בעוד בנו ישב קפוא על מקומו והמתין לאביו שיסיים את חוויותיו המוזרות.

נשמת; א-ל אדון; קדושה; הוצאת ספר תורה. בעל הקריאה החל לקרוא בפרשת השבוע ולפתע נופף הישיש בידיו לגבאי שעמד על הבימה. באדיש ליטאית כבדה הוא ביקש שיעלוהו לתורה. הגבאי המופתע נענה לו על אתר.

עטוף בטלית שאולה ובכיסוי ראש מאולתר צעד הישיש לעבר הבימה, דחה את הסידור שהוגש לו לקריאת הברכות, ובקול עמוק ורועד מהתרגשות בירך באיטיות "אשר בחר בנו מכל העמים..." בעל הקריאה סיים את קריאתו, ובדממה שהשתררה בבית הכנסת נשמע קולו הרוטט של הישיש בוכה את המילים "וחיי עולם נטע...". דקות ארוכות רכן הישיש על הבימה, ראשו בין ידיו ונעליו הישנות נצצו מדמעות שנטפו עליהן היישר מארובות עיניו והקנות של בעליהן.

דף נט/א הא איזקון להו הקרבן הזקן ביותר

בסוגייתנו נאמר, כי אם נותרו קרבנות שהוקדשו בסוף תקופת בית ראשון ולא הספיקו לעלות על מזבח ה', הרי שלא הקריבום בבית שני, משום שזקנים בשנים היו וקרבן זקן פסול להקרבה.

על קרבנות אחרים, זקנים לא פחות, מספרים בעלי התוספות בסוגייתנו (נט/ב ד"ה "הא איזקון להו"), הלא הם הפרים שנשארו את ארון ה' במדבר והוקרבו בבית המקדש ארבע מאות ושמונים שנה אחר כך. לדעת בעלי התוספות הדבר התאפשר משום הוראת שעה מיוחדת, שכן, קרבן "זקן" פסול להקרבה (בכורות מא/א). אולם, לדעת הרמב"ם (עיין "משנה למלך" הל' איסורי המזבח פ"ב הל' ו), בהמה זקנה פסולה להקרבה משום תשישותה, אך אם כחה במותניה, ראויה היא להקרבה [עכ"פ מדאורייתא, עיין שם].

זקנה היא מושג יחסי: "השפת אמת" זצ"ל כותב, כי זיקנה היא דבר יחסי. בן אדם בן שמונים נחשב זקן, משום שרוב שנותיו חלפו. לעומת זאת, אדם הראשון, בגיל שמונים היה בתחילת חייו. לפיכך, פרים אלו שהשתנה טבעם להאריך ימים ושנים, לא נחשבו זקנים גם לאחר ארבע מאות ושמונים שנה, ואילולי שחטום, יתכן שהיינו רואים אותם עוד בימינו אנו, וממילא, לכל הדעות הם לא נחשבו "זקנים".

במשנה (אבות פרק ה' משנה ו') נאמר: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ואילו של אברהם אבינו". היו שהסיקו מכך, כי אילו של יצחק הוא הקרבן ה"זקן" ביותר בעולם, הוא הוקרב בהר המוריה אלפיים שבעים וארבע שנים לאחר ערב שבת בין השמשות של בריאת העולם. מדוע היה עליו להיברא בבין השמשות ולא בראו הא-ל עם שאר אחיו בערב שבת לפני הצהריים? בספר "פניני קדם" (פרשת וירא) מביא פרפרת נאה בעניין זה, בשם בעל "מצודת דוד" על אגדות הש"ס, האומר, כי לפני חטא האכילה מעץ הדעת, לא ירד מוות לעולם. אך לאחר שאכלה חווה מעץ הדעת, ונתנה לאישה ולכל בעלי החיים (רש"י בראשית ו/ג), ירדה מיתה לעולם. לפיכך, נברא אילו של יצחק לאחר מעשה זה, כדי שיימנע מאכילת עץ הדעת ולא תחול עליו קללת המיתה.

אלא, שכאשר נעייין בפירושו למשנה של רבינו עובדיה מברטנורה, ב"מגן אבות", פירושו של הרשב"ץ על מסכת אבות (שם) ובשאר המפרשים, נמצא, כי אילו של יצחק לא נברא כלל בערב שבת בין השמשות, אלא באותה שעה נגזר עליו להאחז בסבך בקרניו, כדי לשמש תחליף ליצחק! מכל מקום, יש לציין את האמור בזוהר הקדוש (פרשת וירא דף קכ"ב), כי עשרת הדברים שנמנו במשנה (שם) כמי שנבראו בין השמשות, לא נוצרו במועד זה, אלא באותה שעה נברא הכח הרוחני אשר היווה את הבסיס להיווצרות הגשמית של בריאה זו לאחר שנים.

דף סב/א והכתוב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל

מגילת בית המקדש ומהות המזבח

בסוגייתנו ובמספר מקומות נוספים בתלמוד, בהם הגמרא עוסקת בתבנית בניין בית המקדש, היא מציינת את הפסוק (דברי הימים א' כח/ט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית".

צעילוי נשמת

איש רב פעלים וישר דרך
 הר"ר **אברהם ארונספלד** ז"ל
 ב"ר דוד ז"ל
 נלב"ע כ"ז בסיון תש"ס
תנצב"ה
 הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל
 בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז
 ומרת **אסתא גמזו** ע"ה
 בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון
תנצב"ה
 הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **מרים דינה אורן** ע"ה
 בת יצחק הלוי בלוק ז"ל
 נלב"ע ל' בסיון תשנ"ז
תנצב"ה
 הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

המגילה שנמסרה מדור לדור: בתלמוד ירושלמי (מגילה פ"א הל' א') ובמדרשים ("מדרש שמואל" פרק ט"ו ועוד) נאמר, כי הקב"ה מסר למשה רבינו "מגילת בית המקדש", בה פורטו תבנית המקדש ומידותיו. משה רבינו מסרה ליהושע, יהושע לזקנים, זקנים לנביאים, שמואל הנביא מסרה לדוד המלך ודוד המלך העבירה לשלמה בנו. כמובא בסוגייתנו, אין לשנות כי הוא זה מן התכנית שנמסרה ב"מגילת בית המקדש". יש הסוברים, כי הפרטים שנכתבו במגילת בית המקדש, הם מצווה לכתחילה ולא לעיכובא ("אבן האזל" הל' בית הבחירה פ"ב הל' ג' "אבי עזרי" הל' בית הבחירה פ"א הל' י'). לעומתם, יש שקבעו, כי חריגה כל שהיא מן המפורט במגילת בית המקדש, די בה כדי לפסול את בית המקדש (חי' רבינו חיים הלוי, הל' בית הבחירה פ"א הל' י').

לדעתם, גם הרמב"ם סובר כן, שכתב (הל' בית הבחירה פ"ב הל' ג'): "מדות המזבח מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש, ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתידי להבנות עשוהו ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה", שהרי אין לשנות מאומה מתבנית בית המקדש ושינוי בתבנית המזבח מעכב ופוסל את בית המקדש.

לומדי הדף היומי משתאים בוודאי, נוכח דברי גמרתנו הקובעת במפורש לגבי המזבח: "מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין!" (וכן פסק הרמב"ם, שם הל' י"ז).

שאלה זו הועלתה על ידי גדולי רבותינו, בהם "מנחת חינוך" (מצוה צ"ה), והגאון רבי לייב מאלין זצ"ל (חידושי רבי אריה לייב ח"ב סימן כ"ז) ביאר, כי יש להפריד בין הדבקים. דברי הרמב"ם, שאין לשנות מתבנית המזבח, מתייחסים לתפקידו של המזבח כמרכיב בבניין "בית המקדש". ומאחר שאסור לחרוג מתבנית המקדש, אין לשנות את צורת המזבח [כמבואר בסוגייתנו, שגם המזבח הוא בכלל "שהכל ביד ה'", ועיין תוס' ד"ה "מדת אורכו"]. אולם, סוגייתנו מתייחסת אל המזבח מצד הקרבת הקרבנות, וקובעת, כי גם שינוי זה בצורת המזבח, אינו פוסלו להקרבת קרבנות [ועיין שם עוד מה שהרחיב בעניין זה].

דף סב/א ואחד שהעיד להם על התורה שתכתב אשורית

כשכל ספרי התורה שבעולם נפסלו ברגע אחד!!!

לפי אחת הדעות המובאת בסוגייתנו, בתקופת עליית עזרא לארץ ישראל, חלה מהפכה אדירה בחיי הרוח של אומתנו. מיני אז, החלו להשתמש בכתב אשורית, המוכר לנו כל כך, שבו נכתבים ספרי התורה, התפילין והמזוזות. עד אותה תקופה, ספרי התורה נכתבו בכתב עברי שנקרא "ליבונאה" [ראה בסנהדרין א/ב שנחלקו בזה התנאים, ועיין שם בר"ח שאין ההלכה כמ"ד שנשתנה הכתב. וצ"ע מה שייך 'הלכה' בדבר שהיה וחלף מן העולם. אלא אם נאמר שלא פקעה קדושתם של כתבי הקודש שנכתבו בזמן ההוא, עיין להלן. ראה בהרחבה במאורות הדף היומי כרך ז' מאמר "הכתב העברי והכתב האשורי"].

דינם של מגילות וכתבים עתיקים שנמצאו בארכיאולוגיות: לאחר שעזרא הודיע על פי נבואה על שינוי הכתב, כל ספר תורה שנכתב מאותה עת ואילך בכתב עברי אינו קדוש (דים פרק ד' משנה ה'). אלא, שיש לברר, מה דינם של כתבי הקודש שנכתבו בטרם הוחלף הכתב העברי בכתב האשורי, האם קדושתם עליהם, או שמא היא פקעה בו ביום. לשאלה זו השלכות מעשיות לגבי מגילות וכתבים עתיקים שנמצאו בשנים האחרונות בחפירות ארכיאולוגיות והכתובים בכתב "ליבונאה".

אם אכן פקעה קדושת ספרי התורה בו ביום, קשה עד למאד לתאר מאורע שכזה, כאשר ביום אחד נפסלו כל ספרי התורה, התפילין, המזוזות, המגילות וספרי הנביאים! ובו ביום נדרשו כל בית ישראל בעולם כולו, לכתוב ושב תפילין ומזוזות מחדש... על כל פנים, בעל "מרכבת המשנה" (הל' שאר אבות הטומאה פ"ט הל' ה') נקט, כי אכן, בו ביום נפסלו כל כתבי הקודש שנכתבו בכתב "ליבונאה" (ראה גם בפ"י הגר"ח קנייבסקי שליט"א למסכת תפילין פ"א הל' ג') [רבינו בית מדרשנו העלו בעקבות כך שאלה מעניינת. לדעת התלמוד הירושלמי, ראה בהרחבה במאמרנו שם, לוחות הברית השניות, כפי שביארו הרדב"ז, ניתנו בכתב "ליבונאה". כלום פגה קדושתן של לוחות הברית?].

דרשות חז"ל מתגי האותיות: מלבד השוני הבולט בין כתב ליבונאה לכתב אשורי, נוספו תגים לכתב האשורי, ומכאן, שהדרשות שחז"ל דרשו מן התגים שעל האותיות התאפשרו רק עם שינוי הכתב. אם אכן הכתב העברי נעדר תגים, כותב הגרי"ז מבריסק זצ"ל (חידושי הגר"ח סימן ה'), ניתן להבין היטב את דברי הרמב"ן (דברים כז/ג) שכתב, כי בימי עזרא העתיקו את תגי האותיות מן האבנים שעליהן כתב משה את התורה. זאת, מאחר שבכתב שבידיהם לא היו תגים, ורק על אותן אבנים, שבהן נכתבה התורה בשבעים לשון, היא נכתבה גם באשורית, עם התגים.

בכך הוא מבאר גם את הגמרא (מנחות כט/ב) המספרת, כי כשעלה משה למרום מצא את הקב"ה כותב תגים. שאלו "רבונו של עולם, מי מעכב על ידך? אמר לו, אדם אחד יש ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות... אמר לפניו, רבש"ע, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני". ביאר הגרי"ז זצ"ל, כי משה מצא את הקב"ה כותב תגים לספר תורה בכתב אשורי, בעוד שבידו היה ספר תורה בכתב ליבונאה, ללא תגים. שאלו משה, "מי מעכב על ידך" למסור לנו את התורה כעת, בכתב אשורי עם תגים ולדורשם? ענה לו הקב"ה, כי תפקיד זה שמור לרבי עקיבא. שאלו משה, תן, איפוא, את התורה לרבי עקיבא בכתב אשורי עם תגים, מדוע אתה נותנה לי בכתב ליבונאה. השיב לו הקב"ה, "כך עלה במחשבה לפני" [ציוין שהמהר"ל, ב"תפארת ישראל" פרק כ"ד כבר דן בדבר, האם היו תגים גם בכתב ליבונאה או לא, עיין שם].

כל האמור, מתבסס על דעת הסוברים, שכתב אשורית לא נהג כלל עד לתקופת עזרא. אך יש אומרים, כי עוד לפני תקנת עזרא, היו קיימים בעם ישראל שני הכתבים, כתב "ליבונאה" וכתב "אשורי", וספרי

מאן-הוא אהיל בפיסת בד גם על קדקדו של הבן הנדהם, שחש לעזרת אביו וניסה להפיס את רוחו בכליל משפטים מהירים שונרו מפיו, ושהוסיפו נופך למחזה שאליו נקלעו המתפללים. **אט** אט נרגעה ההמולה. הזקן הערה אל קרבו מעט י"ש ורוחו שבה אליו. יקום פורקן, מוסף, קווה אל ה', עלינו, ומספר מתפללים כבר ישבו על יד הזקן, מצפים לשמוע את אשר בפיו, מה גרם לו לככי נורא זה.

הישיש, אשר ניחון בכושר דיבור נדיר, סחף באחת את השומעים אל ימיה הגדולים של וילנא העיר. וילנא, עיר גדולה לאלוקים. תורה וקדושה בצבצו מכל פינותיה. הנה הבית אשר בו התגורר הגאון רבי אליהו, אשר וילנא נכרזה בשמו ושמו נכרך בשמה. מספר רחובות משם נמצא המנזר שבו כלאו את גר הצדק הידוע, ובתי מדרשותיה מלאים בתלמידי חכמים וביהודים העוסקים לפרנסתם, אשר באו מידי יום ביומו לעסוק בלימוד התורה הקדושה.

הייתי אז בן שנים עשרה וחצי, שח הזקן, כאשר אבי ואמי המנוחים המתיקו סוד על אודות המשך דרכי בחיים. אמי נטתה לשלוח אותי לישיבה, ואילו אבי ביקש לשלוח אותי לגימנסיה. "ילך ישראל, לימד מקצוע, ישמור על יהדותו בין הגוים, וכך יפוך לאדם בוגר בעל אישיות מוצקה" אמר אבי, שדגל בפיתוח האישיות ובהקניית בטחון עצמי רב לצאצאיו.

אמר ועשה. עוד באתו שבוע רשם אותי אבי לגימנסיה, אשר שמה יצא לתהילה, וכעבור מספר שבועות התחלתי ללמוד בה לשביעות רצונו של אבי, אשר רווה נחת מידיעותי שהלכו והתרבו.

לקראת השבת בה מלאו לי שלש עשרה שנה, שיננתי בשקידה את ה"מפסיר", ובשבת קודש עליתי לתורה מלווה בחיובו של אבי ובדמעותיה של אמי שצפתה בי מעזרת הנשים.

כאשר ירדתי מהבימה, ניגש הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל ולחץ את ידו של אבי למזל טוב, תוך שאמר לו "לטובתך, הרשה לי להזהיר אותך, כי אם לא תחזור בך מכוונתך לשלוח את בנך לגימנסיה, יחלפו שנות דור עד אשר בנך יעלה לתורה שנית!!!!" אבי לא היה חצוף ולא העז להתווכח עם גדול הדור, אך למעשה לא חזר בו מהחלטתו.

הישיש השעין את ראשו לאחור, כמו ביקש לסובב במהירות את גלגל הזמן מאז, מרגע עמדו על בימת בית הכנסת בוילנא, ועד לרגע זה בישובו למרגלות הבימה בעיר פתח תקווה. "היום, משום מה נמשכתי להכנס לבית הכנסת", נאנח הזקן עמוקות ושב להתייפח קלות. "כאשר הבעל קורא התחיל לקרוא בתורה, נזכרתי, כי זו היא פרשת בר המצוה שלי. כן, שלי. פרשת בר המצוה שלי."

יהודים!!! מאז אותה שבת בה עליתי לתורה בוילנא חלפו **שבעים שנה!!!** בשבת זו עליתי לתורה בפעם הראשונה מאז אותה שבת. **הוא** צדק הגאון, אמר הישיש בעצב, כאשר מבטו נפל על בנו שלא הבין מילה מדברי אביו. **המתפללים** התפזרו לבתיהם, איש איש עם הרהרוי ומחשבותיו, והישיש נותר על מקומו בבית הכנסת, לספר לבנו יקירו בשפה הרוסית את כל אשר אירע עמו.

★ ★ ★

זכות גדולה נפלה בחלקם של היהודים אשר מקפידים על הקביעות בלימוד הדף היומי. אין לתאר את זכותם ואת השכר הרב הנופל בחלקם. בכך הם מבטיחים את המשך השושלת, את רצף הדורות מסב לכבוד ומאב לבנו, כמאז ומקדם. מי יתן, שבזכות התורה הקדושה ששמרה עלינו בכל הדורות, נזכה בעזרת ה' להוושע במהרה בימינו בגאולה שלמה, אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטרם זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף נח/א עצי תאינה יפים

חובת הכרת הטוב

בגמרתנו נאמר, כי נטלו "עצי תאינה יפים לסדר מערכה שניה של קטרת".

רש"י מפרש (ד"ה "עצי תאנה יפין"): "וטעם אגדה הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו להם חגורות", ולפיכך, נטלו דווקא עצי תאנה.

בא וראה גודל מעלתה של הכרת הטוב, שח לתלמידי הגאון רבי משולם דוד סולובייציק שליט"א, ראש ישיבת בריסק. התאנה גרמה מיתה לאדם ולכל זרעו עד סוף הדורות כולם, ואף על פי כן - אנו מכירים לה טובה על שממנה נעשו החגורות! ("שי לתורה", ר"ה י"כ רמ"ב).

הקודש שנכתבו בשני הכתבים היו קדושים. עם זאת, כתב אשורי, שהיה קדוש יותר, לא היה מוכר לכלל הציבור, כי אם לחכמים ולסופרים בלבד שידעו להשתמש בו. לא זו בלבד, אלא שיש אף שכתבו, כי יתכן שהתפילין והמזוזות מעולם לא נכתבו בכתב ליבונאה, כי אם בכתב אשורי, ורק ספרי התורה נכתבו ברובם בכתב ליבונאה. כאשר עזרא עלה מבבל, הוא תיקן כי יחדלו להשתמש בכתב ליבונאה ויתכנו בכתב אשורי בלבד [עיין "מרגליות הים" סנהדרין שם, ולפ"ד מיושב שלא נפסלו התפילין והמזוזות של כל ישראל ביום אחד].

דף סב/א אחד שהעיד להם... על מקום הזבח

מדוע הבימה ממוקמת באמצע בית הכנסת

בספרי הפוסקים שחיו לפני כמאתים שנה, אנו מוצאים שאלה שחוזרת ונשנית באופנים שונים, והיא, האם יש מקור הלכתי למיקום בימת ספר התורה במרכז בית הכנסת.

הרקע לשאלה זו היה נסיונם של המתחדשים למיניהם, שצצו אז בערי גרמניה ובקהילות הונגריה, לשנות את מנהגי ישראל מכל וכל. הם לא התיימרו לשנות סדרי עולם בפעם אחת, אלא ניסו את כחם בשינויים קלים וזעירים, מתוך תקווה כי במשך הזמן יעלה זממם בידם. כך, ביום בהיר, עלתה שאלה זו על בימת ההלכה, לאחר שהללו חפצו למקם את הבימה בקידמת בית הכנסת, מתוך רצון להתדמות לבתי התיפלה של הגויים.

ה"ביאור הלכה" (סוף סימן קנ"ט) מסכם את הדברים: "ובעונותינו הרבים, באיזה מקומות פרצו מנהג קדומים זה והתחילו לעשות הבימות סמוך לארון הקודש מפני שרצו לילך בדרכי העו"ג כמו שעושים בהיכלות שלהן [שקורין טעמפיל] ויש לקרוא עליהן וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות וכבר האריכו הפוסקים האחרונים בגנות האנשים האלה".

אכן, העמדת הבימה במרכז בית הכנסת, "מנהג קדומים" הוא, ומקורו מן המסופר בגמרא (סוכה נא/ב), על בית הכנסת באלכסנדריה "ובימה של עץ באמצעיתה" (ש"ת "חתם סופר" או"ח סימן כ"ח), וכן פסק הרמב"ם (הל' תפילה פרק י"א הל' ג'): "ומעמידין בימה באמצע הבית".

מעיון בדברי הפוסקים עולה, כי מיקום בימת ספר התורה במרכז בית הכנסת, נובע מן הדמיון המסויים בין מבנה בית הכנסת וצורתו לבית המקדש. בית הכנסת, הרי הוא "מקדש מעט", והבימה הרי היא כבמקום המזבח.

הבימה, במרכז האורך ובמרכז הרוחב: בעל ה"מכתב סופר" (ח"ב סימן א) עוסק בהרחבה בביאור דברי אביו ה"חתם סופר" (שם) ומסביר, כי יש להעמיד את הבימה במרכז בדיוק, הן במרכז האורך והן במרכז הרוחב של בית הכנסת. במרכז האורך יש להעמידו, משום שהמזבח עמד בדיוק באמצע אורכה של העזרה, כשהוא מרוחק עשרים ושתיים אמות מן האולם שממערב לו ועשרים ושתיים אמות מפתח העזרה שממזרח לו. אמנם, המזבח לא עמד במרכז רוחבה של העזרה, ומכל מקום, יש להעמיד את הבימה במרכז רוחב בית הכנסת, כדברי הרמב"ם (הל' תפילה פרק י"א הל' ג') "כדי שישמעו כולם". ה"חתם סופר" מוסיף טעם לכך שיש למקם את הבימה במרכז רוחב בית הכנסת, משום שהמזבח הפנימי עמד במרכז רוחב היכל בית המקדש. מעתה, הבימה מוקמה במרכז אורך בית הכנסת כמיקומו של המזבח החיצון, והיא מוקמה במרכז רוחב בית הכנסת כמיקומו של המזבח הפנימי.

אחיזת ספר התורה בעת התקיעות בראש השנה: משום ההשוואה בין הבימה למזבח, בחג הסוכות מקיפים את הבימה עם הלולב, כשם שהקיפו את המזבח בזמן שבית המקדש היה קיים (חתם סופר" שם), והיו שנהגו לאחוז בספר התורה בשעת התקיעות בראש השנה, זכר לתקיעת החצוצרות בעת הקרבת הקרבנות על המזבח ("משיב דבר" ח"א סימן ט"ו).

הדמיון בין מבנה בית הכנסת וצורתו לבית המקדש: הנצי"ב מוסיף (שם), כי מבנה בית הכנסת נעשה בדמיון לבית המקדש. במזרח מציבים את ארון הקודש ובו ספרי התורה, כקודש הקודשים שבבית המקדש ובו ארון הברית, ובמרכז בית הכנסת יש למקם את הבימה, כפי שהמזבח עמד בבית המקדש בריחוק מקום מארון הברית.

כמה מדרגות לעשות לבימה: ה"מגן אברהם" (סימן ק"נ ס"ק ו) מביא בשם הזוהר הקדוש, כי אין להתקין לפני הבימה יותר משש מדרגות, וכן הביא ה"משנה ברורה" (שם). היו אף קהילות שהקפידו לעשות שלש מדרגות בלבד. בבית הכנסת אלטנ-י-שול שבפראג, ניתן להבחין בשתי מדרגות לפני הבימה, ולפי המסופר, בעבר היתה גם מדרגה שלישית שהוסתרה בעת הגבהת מפלס בית הכנסת עקב הצפות חוזרות ונשנות. בעל "בצל החכמה" (ש"ת ח"ב סימן ט"ו), הדין בנושא בארוכה, מנמק את מנהג אותן קהילות לבנות שלש מדרגות לפני הבימה, בכך שגם המזבח היה נראה כבעל שלש מדרגות. בסיו, ה"יסוד", היה רחב מאד. לאחר מכן היתה מדרגה נוספת, הלא היא ה"סובב", וגם המזבח היה כעין מדרגה שלישית.

דף סב/ב כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין

כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לימין - לימין או לשמאל

כלל ידוע הוא: "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין". בעבר התייחסו לנושא חשוב זה לגבי מצוות נרות חנוכה, האם יש להדליקם מצד ימין, או שמא יש להדליקם מצד שמאל כדי שפעולת המצווה תתקדם לצד ימין ("מאוורת הדף היומי" כרך ד' עמוד י"ז). במאמר הבא נעסוק במספר נידונים מרתקים, ביניהם, כאשר אדם מסתובב אחרנית באופן טבעי, האם הוא מסתובב מצידו הימני או מצידו השמאלי.

לומדים משניות זוכים לאריכות ימים

(תקנת השבון לר' צדוק הכהן מלובלין ז"ע א')

ללמוד משנה - מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

צלצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון **חינם** *3764

פירוש בריו | גודל קונספיקטי | עיצוב מופאר ואותיות | מתאים לכל | מני חודשי | וטח להבנה | במיוחד | מאירות עיניים | זמן ועת | עד הבית

לעילוי נשמת

הר"ר **פליטאל בהגאון** ז"ל

ב"ר גרשון חנוך ז"ל נלב"ע ב' בתמוז תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נתרם בעילום שם

לעילוי נשמת זכר יקירם

נלב"ע ל' בסיון

תנצב"ה

לפנות לצד ימין, או להפנות את הצד הימני של הגוף: אנו רגילים לחשוב, כי מאחר ש"כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לימין", הרי שכאשר אדם יכול לפנות לימין או לשמאל, עליו לפנות לימין. אכן, זו דעת רוב הפוסקים (עיין "שולחן ערוך" ונ"כ סימן קכ"ח, תרנ"א, תר"ס, מרדכי פרק במה מדליקין, שו"ת מהרי"ל סימן מ', שו"ת הרדב"ז ח"ד סימן ט"ו, ספר "פירוש דרך ימין" ועוד). אולם, ה"לבוש" (שם) ופוסקים נוספים (ט"ז שם, שו"ת "אבקת רוכל" סימן ט"ו ועוד) מחדשים, כי יש לפנות לצד שמאל! שכן, כוונת חז"ל היא, שיש להתחיל את הפניה מצד ימין של הגוף, על ידי עמידה על רגל שמאל ועקירת רגל ימין. נמצא, שאותו אדם פונה שמאלה...

עליית הכהן על המזבח לצורך הזאת דם: את דם קרבן החטאת, היה הכהן צריך להזות על ארבע קרנות המזבח. לשם כך, היה עליו להקיף את המזבח מכל צדדיו, בעודו מהלך על ה"סובב" שסביב המזבח. עם עלותו על גבי הכבש שבצד דרום, יכול היה הכהן לפנות לצד ימין, נגד כיוון השעון -אפשרות א' באיור-, להתחיל את סיבובו מקרן דרומית מזרחית ולסיימה בקרן מערבית דרומית. כמו כן, יכול היה לפנות לצד שמאל -אפשרות ב' באיור- להתחיל את סיבובו מקרן דרומית מערבית, ולסיימה בקרן מזרחית דרומית. גמרתנו קובעת, כי עליו לפנות לכיוון קרן דרומית מזרחית, בהתאם לכלל "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לימין".

לכאורה, מוכח מגמרתנו, כדעת הסוברים שיש לפנות לצד ימין; אולם, מדברי ה"לבוש" (סימן תרע"ו) עולה, כי הילוכו של הכהן על המזבח היה שונה מהילוכו של אדם רגיל. שכן, בכל זמן שהותו על ה"סובב", היה על הכהן להפנות את פניו כלפי המזבח. מעתה, אם היה פוסע על המזבח בהילוך רגיל, ודאי שהיה עליו לעקור את רגלו הימנית ולפנות לצד שמאל. אולם, מאחר שעליו להשאר עם פניו כלפי המזבח, נמצא, שגם אם יפנה לצד ימין, יעקור את רגלו הימנית כדי שפניו ישארו מול המזבח... סיכומו של דבר, יש הסוברים, כי העומד בפני פנייה של מצווה יפנה לימין, ויש הסוברים, כי עליו לפנות לשמאלו. למחלוקת זו השלכות הלכתיות רבות, ואחת מהן באה לידי ביטוי לגבי הכהנים העולים על הדוכן ופניהם למזרח, ואחר כך מסתובבים אל הקהל כדי לברכו - לפי ה"לבוש", עליהם להסתובב לצד שמאל, ולדעת הפוסקים האחרים, עליהם להסתובב לצד ימין, וכדעתם נפסק להלכה ("משנה ברורה" סימן קכ"ח סעיף י" ס"ק ל"ז).

כיצד אדם מסתובב אחורנית בטבעיות, מצד ימין או מצד שמאל? בתוך דבריו, ה"לבוש" מביא הוכחה מעניינת לצדקת טענתו. הוא טוען, כי טבע האדם, שכאשר הוא מסתובב אחורנית, הוא מסתובב מצידו השמאלי, "ותנסהו בפנייתך הטבעי במקרה בלא כוונה, תראה שרוב בני אדם פונים עצמם בטבעם רק מזרח צפון מערב דרום". מעתה, כותב ה"לבוש", מסתבר שכאשר הורונו חכמים לפנות לימין, כוונתם שיש להפנות את הצד הימני של הגוף, לצד שמאל, כטבע האדם. על כך מגיב בעל התוספות יום טוב בהגותו ל"לבוש", "מלבושי יום טוב", כי אילו היו חז"ל אומרים "כל פינות... אינן אלא לימין" - החרשתי", מאחר שמלשון זו משמע, שחכמים השוו את תקנתם עם טבע האדם, "אבל עכשיו שאמרו לא יהא אלא... מצוותם מצוות מלך היא שלא על פי הטבע", ומלשונם משמע, שכוונת חכמים היתה שאדם יעשה להיפך מהרגלו, ובכך יוכיח את מרותו לאלוקיו.

דף ס/א מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת
בית המקדש - על ידי נבואה!

שלמה המלך בנה מזבח אבנים חלף מזבח הנחשת. ה"חתם סופר" זצ"ל שואל, מהיכן שאב שלמה המלך היתר לשנות את מבנה המזבח וכלים נוספים. אמנם, הדבר היה על פי נביאים, כאמור לקמן (סב/ב), אולם, הלא אין משנים ממצוות התורה על פי דברי נבואה?
ה"חתם סופר" זצ"ל עונה: "אבל האיר ה' עיני", שכל זה רמוז בפסוק (שמות כה/ט) "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו". והכוונה היא, כי כפי שהמשכן נעשה על ידי המראות שאני מראה אותך, כך תעשו לדורות (רש"י), על ידי מראה נבואה שתבוא. אף שבשאר מצוות אין שומעים לנביא לחדש אפילו כל שהוא - כאן נמסר מראש שבניין הבית, צורתו, וצורת כליו, יקבעו תמיד על ידי "ככל אשר אני מראה!".

דף סא/א קודם שיעמידו ליום את המשכן

מחירו של המשכן

הקמת המשכן, היתה פעולה פשוטה או פעולה מסובכת?

חישוב הנדסי שנעשה על ידי יהודי יקר בשם ר' רפאל רגבי, העלה כי משקל כל קרש היה 1140.4 קילוגרם כדי לידע את משקלם הכולל של הקרשים, יש להכפיל את המספר בארבעים ושמונה, ואכן, ברש"י (שמות לט/לג) מובא, שהקמת המשכן היתה קשה על משה רבינו מפני כובד הקרשים.
חישוב נוסף שערך העלה, כי המשקל הכללי של המשכן כולו הגיע לכדי 340 טון, ועלות החומרים כיום היא 293 מיליון דולר...

דף סא/ב ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה

החידוש שבנס תנוכה

יש מקשים: מה נתייחד בנס חנוכה, בו דלקה המנורה שמונה ימים, הרי נאמר במדרש, כי המנורה שבמקדש דלקה באופן קבוע?

הסביר הגר"י וייס זצ"ל, בעל ה"מנחת יצחק": יש לשים לב לדברי גמרתנו, כי האש שעל המזבח ירדה מהשמים ולא נסתלקה [עיי"ש שהוכיח שלא נסתלקה אף בימי בית שני, אלא שמימי מנשה היתה בדרגה פחותה יותר כאמור כאן]. מאש זו לקחו להדליק את המנורה (ראה תמיד פרק ו' ובפירוש הרע"ב). מה פלא, איפוא, שתדלק על המנורה אש שמיימית זו, הבוערת על המזבח מאות שנים ברציפות בלא לכבות? אלא שכל זה טוב ויפה בימים כתיקונם. אך כאשר שיקצו מלכי יון את המזבח, וודאי שנסתלקה האש. נמצא, איפוא, שהאש שדלקה שמונה ימים על המנורה, לא מאש שמיימית זו היתה, אלא מאש של מטה - זו ודאי רבותא! ... ("מנחת יצחק", מועדים).

דף סב/ב על העצים אשר על האש

עקידת יצחק על האש

פעם שאל הגר"ז סולוביצ'יק זצ"ל 'חידה' את באי ביתו:

בפרשת העקידה נאמר, שאברהם לקח עמו לדרך עצים ואש. נאמר גם שערך את העצים על המזבח ועקד עליהם את יצחק, אולם שם לא נזכרה האש. האם גם ערך את האש ואף נעקד עליה יצחק? **אכן** כן, וכך כתוב במפורש: לא בתורה, לא בבניאים ולא בכתובים, אלא ב...הושענות: "למען הן הנעקד על עצים ואש"...

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינוך! חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

צעילוי נשמת

מרת **רבקה רחל** ע"ה
ב"ר שמשון זליג הלוי ז"ל נלב"ע כ"ט סיון
ואבי מורי הר"ר **שמואל** ז"ל
ב"ר דב בעריש ז"ל נלב"ע י"ב אדר תשנ"ב
תנצב"ה
הונצח על ידי בנם ידידינו ר' **יואל פוטוק** שיח' ומשפחתו
ואחותו **חמדה גולדפינגר** תח"ל

צעילוי נשמת

הר"ר **יעקב סלומון** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ח סיון תשכ"ד
תנצב"ה
הונצח על ידי ידידינו ר' **דוד סלומון** שיח'ל

צעילוי נשמת

מרת **רבקה אקשטיין** ע"ה
ב"ר שמעון ז"ל
נלב"ע א' דר"ח תמוז תשנ"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה
הר"ר **דוד אקשטיין** הי"ו - אנטוורפן